
A N N A L E S
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. L, 4

SECTIO H

2016

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wydział Ekonomiczny

ADA DOMAŃSKA

ada.domanska@poczta.umcs.lublin.pl

*Wybrane aspekty internacjonalizacji mikro, małych i średnich
przedsiębiorstw*

Selected Aspects of the Internationalization of Micro-, Small- and Medium-Sized Enterprises

Słowa kluczowe: internacjonalizacja; sektor MŚP; program Small Business Act

Keywords: internationalization; SMEs; Small Business Act

Kod JEL: D02; M21; F23

Wstęp

Internacjonalizacja przedsiębiorstw jest istotnym aspektem w dobie globalizacji. Ważne jest zatem, aby podejmować działania, które w efekcie przyczynią się do większego umiędzynarodowienia podmiotów gospodarczych. Celem artykułu jest wskazanie obszarów problematycznych oraz przedstawienie wzorców do naśladowania w zakresie tworzenia polityki wsparcia dla firm. Zostanie on zrealizowany przez zbudowanie rankingu państw byłego bloku wschodniego, które obecnie są członkami Unii Europejskiej, w zakresie internacjonalizacji przedsiębiorstw przez zastosowanie metody unitaryzacji zerowanej. Ponadto zostanie zweryfikowana hipoteza mówiąca o tym, że wysoki udział mikro i małych przedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych wykazuje silny związek z wielkością eksportu i importu przypadającego na jednego mieszkańca oraz mierzonego wielkością PKB.

1. Istota internacjonalizacji przedsiębiorstw

Mikro, małe i średnie podmioty gospodarcze stanowią istotny element wszystkich gospodarek [Pietrasieński, Ślusarczyk, 2015, s. 113]. W Polsce w 2014 r. stanowiły one 99,8% wszystkich firm, zatrudniając 67,8% pracowników sektora przedsiębiorstw oraz tworząc wartość dodaną na poziomie 50,5% [Arkusz informacyjny SBA..., 2015, s. 2]. Można powiedzieć, że bardzo istotne jest ich wspieranie tak, by mogły powstawać nowe miejsca pracy, a sektor ten mógł dalej odgrywać tak ważną rolę w systemie gospodarczym. Kluczowym elementem jest również ich internacjonalizacja, czyli wzrost umiędzynarodowienia wyrażający się we wszelkiej działalności podejmowanej na rynkach zagranicznych. Mowa tu przede wszystkim o eksporcie produktów lub usług oraz o budowaniu powiązań gospodarczych i kontaktów handlowych pomiędzy krajami i podmiotami działającymi w tych krajach [Głód, 2014, s. 81].

Internacjonalizacja może przyjąć wiele form. Do najważniejszych należy zaliczyć [Cieślik, 2011, s. 19–24]:

1. Uzyskanie certyfikatów, zezwoleń, dopuszczenie do obrotu na rynkach zagranicznych.
2. Udział w międzynarodowym obrocie towarów i usług oraz zatrudnianie zagranicznego personelu.
3. Powiązania kapitałowe i zagraniczne inwestycje bezpośrednie.
4. Przeszukiwanie zagranicznych zbiorów informacji technologicznej, wspólne z podmiotami zagranicznymi badania naukowe, staże zagraniczne, konferencje.
5. Umowy licencyjne z podmiotami zagranicznymi, wspólne projekty badawcze, umowy o współpracę w dziedzinie produkcji lub świadczenia usług.
6. Udział w międzynarodowych, specjalistycznych targach, konferencjach, stowarzyszeniach branżowych.
7. Ochronę własności intelektualnej w systemie międzynarodowym.

Przedstawione powyżej formy nie wyczerpują całokształtu potencjalnych działań podejmowanych w ramach umiędzynarodowienia przedsiębiorstw. Zaprezentowanie całego katalogu możliwości jest niemożliwe ze względu na jego obszerność. Oznacza to, że przedsiębiorstwa napotykać wiele szans na podjęcie, kontynuowanie i rozszerzanie współpracy międzynarodowej.

Należy również zaznaczyć, że wiele okazji w tym zakresie daje nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014–2020. Internacjonalizacja przedsiębiorstw będzie dofinansowywana zarówno na szczeblu krajowym, jak i na szczeblach regionalnych, w ramach programów operacyjnych. Centralne umiędzynarodowienie będzie wspierane w ramach ogólnopolskiego Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (PO IR). Ma to swoje odzwierciedlenie w zapisach piątego celu szczegółowego „Zwiększony poziom umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw”. W tym zakresie realizowane jest wsparcie promocji oraz internacjonalizacji innowacyjnych firm. Ponadto działania w tym obszarze zostały szczegółowo uwzględnione w ramach Priorytetu Inwestycyjnego „Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli

biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia”, który jest realizowany m.in. w ramach Programu Operacyjnego Polska Wschodnia (PO PW) oraz Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) dla poszczególnych województw [*Internacjonalizacja, czyli wzrost umiędzynarodowienia...*].

Warto zauważyć, że umiędzynarodowienie działalności polskich przedsiębiorstw będzie intensywnie wspierane w ramach nowej perspektywy finansowej. Możliwe jest, że w niedalekiej przyszłości zaobserwujemy pozytywne skutki działań podjętych w ramach dofinansowania ze środków UE. Aby można było zauważyć pewną poprawę w tym zakresie, konieczna jest diagnoza obecnego stanu polskich przedsiębiorstw oraz próba odnalezienia dobrych wzorców.

Literatura dotycząca internacjonalizacji porusza problematykę związaną z motywami przedsiębiorstw, które rozpoczynają działalność za granicą oraz szuka odpowiedzi na pytanie, jakie są to rynki. W ramach teorii podejmuje się również temat związany ze sposobem umiędzynarodowienia przedsiębiorstw [Przybylska, 2008, s. 132.] Okazuje się, że to eksport jest główną formą internacjonalizacji małych i średnich podmiotów gospodarczych [Gołębiowski, 2007, s. 16–22; Hajduk, 2007, s. 15–20; Plawgo, 2004, s. 88–109]. Niewiele pisze się natomiast o tym, jaki rodzaj wsparcia najistotniej wpływa na rozwój umiędzynarodowienia przedsiębiorstw. W tym celu warto przyjrzeć się bliżej praktykom stosowanym w innych państwach, które odnoszą w tym zakresie znaczne sukcesy.

2. Źródła danych i narzędzia badawcze

W ramach artykułu zostały wykorzystane dane z Arkuszy Informacyjnych Programu *Small Business Act* (SBA) z 2015 r. Jest to rzetelne źródło informacji, które w dużym stopniu zapewnia wysoką porównywalność wyników. SBA jest inicjatywą Unii Europejskiej, która ma na celu wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw. Arkusze Informacyjne są publikowane corocznie, pozwalając tym samym na zweryfikowanie wyników krajów unijnych w zakresie realizowania założeń Programu. Ponadto dają możliwość monitorowania aktualnej sytuacji sektora MŚP i wskazują kierunki działań, które należy podjąć w zakresie wzmocnienia ich pozycji. *Small Business Act* zawiera zestaw działań, które są zgrupowane w dziesięciu kategoriach. Ze względu na cel określony w artykule do analiz zostały wykorzystane dane przedstawiające informacje na temat umiędzynarodowienia przedsiębiorstw.

Do analiz wybrano kraje byłego bloku wschodniego, które obecnie należą do Unii Europejskiej. Są to: Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Węgry. Należy zauważyć, że przedstawiono także dane dotyczące przedsiębiorstw z państw byłej Jugosławii. Taki dobór, stosowany również przez innych badaczy [Czarny, Menkes, Śledziwska, 2012, s. 53; Szymczyk, 2008, s. 82; *Struktura sfery realnej gospodarek...*, 2013, s. 22], zapewnia wysoką porównywalność wyników.

Z uwagi na to, że zmienne proponowane do opisu internacjonalizacji podmiotów gospodarczych charakteryzowały się znaczną różnorodnością, konieczne było ich ujednolicenie. W tym celu posłużono się metodą unitaryzacji zerowanej, opartej o rozstęp między wartością maksymalną a minimalną badanej cechy. Po zastosowaniu tego sposobu normalizacji danych otrzymuje się równą dolną i górną granicę przedziałów zmienności cech $[0,1]$. Ponadto wielkości zmienne zostają sprowadzone do stanu porównywalności [Jarocka, 2015, s. 118].

Zastosowano następujące formuły normalizacyjne:

$$x_{s,K} = \frac{x_K - x_{Kmin}}{x_{Kmax} - x_{Kmin}}$$

$$x_{s,K} = 1 - \frac{x_K - x_{Kmin}}{x_{Kmax} - x_{Kmin}}$$

gdzie:

$x_{s,K}$ – wartość zmiennej unormowanej x dla danego kraju

x_K – wartość zmiennej surowej x dla danego kraju

x_{Kmin}, x_{Kmax} – wartości wskaźnika w najgorszym i najlepszym kraju dla zmiennej x

W przypadku stymulant zastosowano pierwszą formułę. Wskaźnik dystansu określa różnicę, która dzieli poszczególne kraje od najlepszego wyniku (z uwzględnieniem średniej unijnej). W przypadku destymulant (zmiennych, przy których występuje ujemna korelacja ze zmienną objaśnianą, tj. wzrost wartości zmiennej objaśniającej prowadzi do spadku zmiennej objaśnianej) zastosowane zostało przeciwne skalowanie formuły normalizującej. Reguła przybrała wówczas postać drugiego wzoru.

Dzięki zastosowaniu tego typu normalizacji można było porównywać i agregować dane, co dało możliwość stworzenia rankingu państw. Zróżnicowanie skalowania dla stymulant i destymulant pozwoliło też na określenie właściwego kierunku i siły występującego zjawiska¹.

W celu weryfikacji postawionej w artykule hipotezy policzono współczynnik korelacji Pearsona między udziałem mikro i małych oraz średnich i dużych przedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych z eksportem i importem odniesionym do PKB oraz *per capita* poszczególnych państw wziętych do analizy.

¹ Powyższa metodyka dla innego zestawu danych została również zaprezentowana i wykorzystana w artykule *Wybrane negatywne aspekty wspierania przedsiębiorczości przez instytucje otoczenia biznesu*.

3. Internacjonalizacja przedsiębiorstw z wybranych krajów UE

Analizując umiędzynarodowienie małych i średnich przedsiębiorstw z wybranych krajów Unii Europejskiej, należy stwierdzić, że najlepiej w tym zakresie radziły sobie podmioty z Estonii (tab. 1). Kraj ten osiągnął najwyższe noty we wszystkich prezentowanych aspektach, czyli eksporcie i imporcie towarów poza rynek UE, koszcie procedury importowej, czasie trwania czynności związanych z importem oraz eksportem, a także liczbie dokumentów niezbędnych do ich realizacji. Jedynym elementem, w którym Estończycy wypadli dobrze, ale nie najlepiej na tle innych państw wybranych do analizy, był koszt procedury eksportowej. W tym zakresie zwycięzcami okazali się Łotysze.

Tab. 1. Umiędzynarodowienie MŚP w wybranych krajach UE

Obszar	PL	BG	CZ	EW	H	HR	LV	LT	R	SK	SLO	UE
MŚP eksportujące towary poza rynek UE	0,33	0,48	0,05	1,00	0,24	bd	0,62	0,59	0,21	0,00	0,86	0,71
MŚP importujące towary spoza rynku UE	0,16	0,43	0,03	1,00	0,22	bd	0,51	0,37	0,27	0,00	0,63	0,65
Koszty procedury importowej	0,68	0,20	0,60	1,00	0,93	0,45	0,99	0,99	0,01	0,00	0,95	0,60
Czas trwania procedury importowej	0,36	0,14	0,14	1,00	0,00	0,36	0,57	0,71	0,43	0,21	0,36	0,60
Liczba dokumentów niezbędnych do realizacji procedury importowej	1,00	0,67	0,33	1,00	0,33	0,00	0,67	0,67	0,33	0,67	0,00	0,79
Koszty procedury eksportowej	0,51	0,16	0,31	0,82	0,69	0,21	1,00	0,84	0,04	0,00	0,84	0,52
Czas trwania procedury eksportowej	0,25	0,00	0,08	1,00	0,08	0,17	0,67	0,67	0,42	0,17	0,17	0,54
Liczba dokumentów niezbędnych do realizacji procedury eksportowej	0,33	0,67	0,67	1,00	0,00	0,00	0,33	0,67	0,33	0,33	0,33	0,62
Suma	3,63	2,75	2,21	7,82	2,50	1,18	5,36	5,51	2,05	1,38	4,14	5,02

Uwaga: dane znormalizowane, oznaczenia: BG – Bułgaria, PL – Polska, CZ – Czechy, EW – Estonia, H – Węgry, HR – Chorwacja, LV – Łotwa, LT – Litwa, R – Rumunia, SK – Słowacja, SLO – Słowenia, bd – brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Arkusz informacyjny SBA..., 2015].

Warto bliżej przyjrzeć się czynnikom, które zdecydowały o tym, że sektor MŚP w Estonii charakteryzował się wysoką internacjonalizacją. Przede wszystkim należy zaznaczyć, że jednym z filarów wzrostu gospodarczego tego kraju jest eksport. Dobre rezultaty potwierdzają, że programy wspierające umiędzynarodowienie przedsiębiorstw były skuteczne. Enterprise Estonia (EAS), instytucja, która została założona w 2000 r., promująca działalność i rozwój regionalny w Estonii, funkcjonująca w ramach krajowego systemu wsparcia przedsiębiorczości, pomaga małym i średnim

firmom skonfigurować współpracę międzynarodową i dotrzeć do nowych zagranicznych odbiorców. Ponadto do jej zadań należy organizowanie udziału w wystawach zagranicznych, pomoc w znalezieniu informacji na temat rynków docelowych oraz organizowanie szkoleń dla podmiotów eksportujących. Należy również podkreślić, że udziela ona dotacji na promowanie estońskiego otoczenia gospodarczego w innych krajach [*Enterprise Estonia...*].

W Estonii funkcjonuje również KredEx, czyli fundusz zapewniający wsparcie finansowe dla eksporterów. Pomoc jest udzielana w postaci kredytów eksportowych, ubezpieczeń inwestycyjnych i ryzyka produkcji. W latach 2007–2013 prawie 70 różnych klastrów pomogło firmom eksportowym zwiększyć swoją międzynarodową działalność, wspierając je ze środków publicznych.

Warto podkreślić, że internacjonalizacja estońskich firm wpisuje się w tzw. model uppsalski [Gorynia, Jankowska, 2007, s. 25]. Jeżeli firma pochodzi z kraju o niewielkim rynku wewnętrznym, jej proces umiędzynarodowienia będzie przebiegał etapami. Pierwszym z nich jest sukces odniesiony w kraju [Ghauri, 2000, s. 142], później następuje bliższa ekspansja, a finalnie obejmuje dalsze rynki.

Kolejnymi krajami, które wyjątkowo wysoko uplasowały się w rankingu internacjonalizacji przedsiębiorstw z sektora MŚP, były Litwa i Łotwa. Warto zaznaczyć, że trzy kraje, które najlepiej wypadły w klasyfikacji, podpisały między sobą porozumienie o wolnym handlu już w 1994 r. Ich głównym partnerem eksportowym zostaje jednak Rosja. Stąd, ze względu na konflikt rosyjsko-ukraiński, można było spodziewać się pogorszenia wyników tych państw. Tymczasem, stosując odpowiednie narzędzia wspierające przedsiębiorstwa w zakresie umiędzynarodowienia, udało się uniknąć zapaści.

Na tle Estonii i innych państw wybranych do analizy Polska wypada przeciętnie. Należy zaznaczyć, że jej końcowy wynik był zdecydowanie gorszy niż średnia dla całej Unii Europejskiej. Lepiej wypadły także wspomniane już Litwa, Łotwa i Słowenia. Biorąc pod uwagę fakt, że do zestawienia wyselekcjonowano 11 państw i uwzględniono średnią unijną, to Polska, znajdując się na 6. miejscu w rankingu, uplasowała się dokładnie w połowie rankingu. Oznacza to, że wiele aspektów wymaga poprawy w zakresie internacjonalizacji przedsiębiorstw z sektora MŚP.

Jedynym aspektem, w którym Polska dorównywała Estonii, była liczba dokumentów niezbędnych do realizacji procedury importowej. Jednakże nie przełożyło się to na sam import, liczba małych i średnich przedsiębiorstw importująca towary spoza UE była najsłabszym punktem internacjonalizacji polskich firm. Słabiej w tym zakresie wypadły jedynie podmioty gospodarcze ze Słowacji.

Powyższą sytuację potwierdzają dane statystyczne, gdyż według danych GUS za 2013 r. zaledwie 4,6% przedsiębiorstw działających w Polsce (czyli 81,9 tys. podmiotów) prowadziło działalność eksportową produktów, a zaledwie 0,9% (czyli 16,5 tys.) w zakresie usług. Należy zaznaczyć, że najgorzej w tym obszarze radziły sobie mikroprzedsiębiorstwa, ponieważ tylko 3,1% z nich sprzedawało wyroby za granicę, a 0,4% – usługi. W przypadku innych firm statystyki wypadły lepiej,

gdyż eksportem artykułów zajmowało się ponad 30% małych podmiotów, 47,5% średnich i ponad 66% dużych, zaś w przypadku usług – 8% małych, 22% średnich i 54% dużych przedsiębiorstw [*Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw...*, 2015, s. 30].

Podsumowując, należy stwierdzić, że w oparciu o ranking państw pod względem internacjonalizacji przedsiębiorstw, zbudowany na podstawie danych znormalizowanych, Polska wypada przeciętnie. Niedościęgnionym wzorem wydaje się być Estonia, która wdrożyła wiele działań wspierających umiędzynarodowienie firm. Najgorzej w klasyfikacji wypadła Chorwacja, lecz może być to wynikiem braku danych dla dwóch czynników. Krajem, który uplasował się na przedostatnim miejscu, była Słowacja. Należy podkreślić, że w tym wypadku dysponowano pełną informacją.

4. Korelacja eksportu i importu z wielkością przedsiębiorstw w wybranych krajach

W celu wyjaśnienia, czy udział mikro i małych przedsiębiorstw oraz średnich i dużych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych ma związek z poziomem eksportu i importu przypadającego na jednego mieszkańca oraz mierzonego udziałem w PKB, przeprowadzono analizę korelacji Pearsona (tab. 2).

Tab. 2. Korelacja eksportu i importu z wielkością przedsiębiorstw

Cechy	Udział eksportu w PKB	Eksport na jednego mieszkańca	Udział importu w PKB	Import na jednego mieszkańca
Udział mikro i małych firm	0,725*	0,706*	0,609*	0,614*
Udział średnich i dużych firm	-0,748**	-0,745**	-0,654*	-0,665*

* – korelacja istotna statystycznie na poziomie 0,01; ** – korelacja istotna statystycznie na poziomie 0,05

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [*Arkusze informacyjny SBA...*, 2015]; dane Eurostatu.

Na podstawie przedstawionych wyników, należy stwierdzić, że udział najmniejszych podmiotów gospodarczych jest silnie dodatnio skorelowany z eksportem i importem mierzonym różnymi wskaźnikami. Potwierdza to hipotezę przedstawioną w ramach tego artykułu. Udział średnich i dużych firm jest natomiast silnie ujemnie skorelowany. Trzeba zaznaczyć, że wszystkie współczynniki są istotne statystycznie [*Sobczyk, 2006, s. 161*]. Oznacza to, że chcąc poprawić makro wskaźniki w zakresie eksportu i importu, państwo w ramach swojej polityki powinno ukierunkować działania wspierające internacjonalizację przedsiębiorstw tak, aby w największym stopniu trafiały one w zapotrzebowanie najmniejszych podmiotów, czyli mikro i małych firm. Podmioty średnie i duże również powinny mieć zapewnioną pomoc, ale w mniejszym zakresie.

Podsumowanie

Podsumowując, w rankingu państw wybranych do analizy pod względem internacjonalizacji przedsiębiorstw najlepiej wypadła Estonia, która podjęła szereg działań wspierających działalność międzynarodową podmiotów gospodarczych. Polska, która uplasowała się w połowie stawki, może adaptować pewne estońskie rozwiązania mające na celu zwiększenie internacjonalizacji firm. Biorąc pod uwagę wyniki analizy zależności między wielkością przedsiębiorstw a eksportem i importem przypadającym na jednego mieszkańca i udziałem w PKB, należy stwierdzić, że działania te powinny być przede wszystkim podejmowane na rzecz mikro i małych podmiotów. Ze względu na złożoność tematyki związanej z internacjonalizacją przedsiębiorstw nie wszystkie aspekty zostały zaprezentowane w niniejszym artykule. Może jednak stać się on przyczynkiem do dalszych pogłębionych badań na temat działalności międzynarodowej firm.

Bibliografia

- Arkusz informacyjny SBA – 2015 r. Polska, Bułgaria, Czechy, Estonia, Węgry, Chorwacja, Łotwa, Litwa, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Komisja Europejska 2015.
- Cieślak J., *Internacjonalizacja młodych innowacyjnych firm*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011.
- Czamy E., Menkes J., Śledziwska K., *Państwa o różnych poziomach rozwoju w czasie kryzysu gospodarczego*, [w:] *Wyzwania gospodarki globalnej*, „Prace i Materiały Instytutu Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Gdańskiego” 2012, nr 31.
- Enterprise Estonia (EAS)*, www.nordicbaltstat.eu/node/23 [data dostępu: 30.05.2016].
- Ghuri P., *Internationalisation of the Firm*, [w:] M. Tayeb (ed.), *International Business. Theories, Policies and Practises*, Pearson Education, Harlow 2000.
- Głód W., *Internacjonalizacja w procesie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw – wybrane wyniki badań empirycznych*, [w:] *Międzynarodowe stosunki gospodarcze: nowe wyzwania współczesnej gospodarki światowej*, „Studia Ekonomiczne Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2014, nr 184.
- Gołębiowski T., *Formy internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw*, „Marketing i Rynek” 2007, nr 2.
- Gorynia M., Jankowska B., *Teorie internacjonalizacji*, „Gospodarka Narodowa” 2007, nr 10.
- Hajduk M., *Stopień internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw*, „Marketing i Rynek” 2007, nr 1.
- Internacjonalizacja, czyli wzrost umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw – priorytet inwestycyjny 3B (PI 3B)*, <http://inteligentny-rozwoj.com.pl/index.php/internacjonalizacja> [data dostępu: 27.05.2016].
- Jarocka M., *Wybór formuły normalizacyjnej w analizie porównawczej obiektów wielocechowych*, „Oeconomia i Zarządzanie” 2015, Vol. 7, nr 1.
- Pietrasieński P., Ślusarczyk B., *Internationalization of Small and Medium Enterprises – Empirical Research Review on Barriers to Entry into Foreign Markets*, “Polish Journal of Management Studies” 2015, Vol. 11, No. 1.
- Plawgo B., *Zachowania małych i średnich przedsiębiorstw w procesie internacjonalizacji*, Orgmasz, Warszawa 2004.
- Przybylska K., *Formy internacjonalizacji polskich małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] *Ekonomiczno-społeczne problemy transformacji systemowej w Polsce. Polska wobec problemów globalizacji*, PTE, Kraków 2008.

Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2013–2014, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2015.

Sobczyk M., *Statystyka – aspekty praktyczne i teoretyczne*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2006.

Struktura sfery realnej gospodarek narodowych w UE a poziom dobrobytu, Narodowe Centrum Nauki, Sopot 2013.

Szymczyk A., *Próba oceny makroekonomicznej efektywności inwestycji w wybranych gospodarkach UE*, [w:] D. Kopycińska (red.), *Polityka Unii Europejskiej*, Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2008.

Selected Aspects of the Internationalization of Micro-, Small- and Medium-Sized Enterprises

The aim of this paper is to identify problematic areas and to present a good example of policy that supports internationalization of companies. In this paper it is presented a comparison of internationalization in countries selected for the analysis. These are economies of the former Eastern Bloc which have already gone through the accession process. There is also presented the ranking of the analyzed countries and it is said in which areas they fared best. Special attention in this article is devoted to Poland and the situation of businesses in this country.

Wybrane aspekty internacjonalizacji mikro, małych i średnich przedsiębiorstw

Celem artykułu jest wskazanie obszarów problematycznych oraz przedstawienie wzorców do naśladowania w zakresie tworzenia polityki wsparcia umiędzynarodowienia firm. W ramach pracy podjęto próbę porównania sytuacji w zakresie internacjonalizacji przedsiębiorstw w państwach byłego bloku wschodniego, które obecnie są członkami Unii Europejskiej. Zaprezentowano ranking analizowanych krajów, sygnalizując, które i w jakich obszarach wypadły najlepiej. Szczególną uwagę poświęcono sytuacji polskich firm. Ponadto zbadano wpływ wielkości przedsiębiorstw na eksport i import mierzony różnymi wskaźnikami.